

Als men van zijn bed een schrijfbureau en van de studeerkamer een slaapkamer maakt

In een pastorie ergens in Groningerland, in Kantens, zag dezer dagen een kindeke het levenslicht, waarvan de pastor Ds A. M. Lindeboom de geestelijke en met deze geboorte kennelijk zeer ingenomen vader is. Het papieren wicht, dat in druk ter wereld kwam, werd ten kantore van den uitgever en accoucheur J. Niemeijer te Groningen ingeschreven onder het drietal namen Van Sanherib, Kornult en Hoer. De uitgever zorgde ook voor de plaatsing der geboorte-advertenties. De vader achtte het, ruimhartig als hij is, geen verlies dat deze geboorte zoowel in synodocratische als in vrijgemaakte bladen werd aangekondigd. De uitgever ook niet: „de cost gaat voor de baet uyt“.

Of het borelingske een jongen of een meisje is, laat zich, gelijk men constateeren kan, uit de namen niet afleiden. Ze laten mogelijkheden naar twee kanten open. En kennismake van dezen „Open brief aan professor B. Holwerda te Kampen“ brengt ons al weinig verder: het lijkt een tweeslachtig, zoo men wil een halfslachtig geval. Omslachtig ook. Want eenzijdig tracht het kerkzaak af te doen, anderzijds komt het niet verder dan een aanval op den persoon van den ook volgens den auteur hooggeleerden geadresseerde, des schrijvers „vroegeren studiegenoot“ (pag. 4). Deze gemeenzame herinnering aan gemeenschap-pelijk in Kampen gesletten jaren lijkt me duidelijk honor in honorante meer dan honor in honorato, waarmee we maar willen zeggen, dat de eere o.i. aan den kant van Holwerda's vroegeren studiemakker is.

Laat me nog eens vermelden, dat de preciese aanduiding van de plaats der geboorte is: de Breede weg. Dat blijkt uit het briefhoofd: Breedeweg 46A. En het blijkt waarlijk niet uit het briefhoofd alleen. Maar het was aan den Breeden weg. In Kantens dan.

Ik meen dezen brief te hebben kunnen volgen. Want Ds A. M. Lindeboom was zoo vriendelijk hem wat simpel te houden. Hij zou natuurlijk aan een hooggeleerden heer ook een geleerden brief hebben kunnen schrijven en hij dreigt zelfs even geleerd te worden, maar al „zou hij zoo kunnen doorgaan“, hij doet dat nu verder niet „terwille van het eenvoudige volk, dat dezen brief ook lezen moet“. En voor die nederbuigende welwillendheid tegenover „het eenvoudige volk“ (pag. 5) ben ik, D. E. C., zeer dankbaar, want daar behoort ik ook toe. De auteur van den open brief volgt daarbij het advies van een van zijn voorgangers in Kantens, niet Lindeboom, maar Van der Linden geheeten, die voor ruim een eeuw schreef: „De volksleeraars behoorden mannen te zijn, die het bruikbare van het onbruikbare weten te schiften, en hebben zij het voor eigene oefening noodig, om de doolhoven van geleerdheid te doorkruisen, heilig hebben zij zich te wachten, om den ballast van vroegere of latere eeuwen, dien zij op dezen weg vergaderen, over te storten in de volksziel, die daaruit opneemt wat de traagheid voedt“¹⁾.

Welm! zulk een volksleeraar naar het hart van Van der Linden is Lindeboom. Hij heeft den geleerden ballast van vroegere of latere eeuwen achterwege gelaten. Hadde hij slechts gearbeid aan een zeker Praeadvies, ik hadde nooit geweten, wie Chamierus was! Intusschen: de jongste pennevrucht van Lindeboom herinnert me in meer dan een opzicht aan genoemden Van der Linden, die volgens Dr G. Keizer²⁾ „scherp en vinnig“ — hetwelk niet hetzelfde is als scherpzinnig — zijn aanvallen richtte op Ds Hendrik de Cock. Om bij Ds A. M. Lindeboom terstond elk mogelijk misverstand af te snijden voegen we er direct aan toe, dat vergelijking tusschen hem en dezen ambtsvoorganger in Kantens iets anders is dan vereenzelviging. Vereenzelviging heeft plaats waar men bij volkomen overeenstemming geen enkel verschil meer constateeren kan. Vergelijking heeft slechts zin, waar men overeenkomst opmerkt naast verschil. Hadde Ds A. M. Lindeboom dezen eenvoudigen regel der logica slechts bedacht bij het lezen van Holwerda's schriften. Dan zou hij, waar deze laatste hoogstens twee grootheden vergeleek niet hebben geschreven, dat hij ze vereenzelvigde³⁾. En hij zou wat minder simpel en wat meer eenvoudig voor ons, „het eenvoudige volk“, hebben geschreven.

Verskil tusschen Van der Linden van Kantens 1834 en Lindeboom te Kantens 1950 is er wel. Toen de eerste zijn „Bijdragen tot recht verstand van de Bijbelleer“ schreef en zijn „scheldpartij“⁴⁾ tegen Hendrik de Cock begon, was hij een grijsaard, die tenminste nog een poging deed zijn stramme leden in den zadel te dwingen tot een zakelijk gevecht; hij trachtte nog geharnast „in het krijt te treden“. Maar Lindeboom komt aan een zakelijken strijd niet eens toe; wel komt hij door een aantal grofheden bij zijn vroegeren studiegenoot „in het krijt te staan“.

Van der Linden haatte de „synodeleer“, Lindeboom is er zeer mee ingenomen. Dat is het verschil. Maar de eerste dacht aan de synodeleer van Dordrecht

1618/19, de laatste denkt aan die van Sneek/Utrecht 1942. Dat is óók een verschil.

Maar laten we in den geest van beiden méér zoeken hetgeen verbindt dan hetgeen scheidt en liever dan op de punten van verschil letten op de trekken van overeenkomst.

Ze zijn er. Van der Linden was zeer ingenomen met de Haagse synode. Lindeboom is het ook. Dacht de eerste aan 1816, de laatste aan 1950. Daar is ook overeenkomst tusschen. Van der Linden beklagde de bewoners van Hunzingo-kwartier, waarin Ulrum gelegen is, om de onrust, die de kerkelijke twisten hun brachten en achtte zich dus gelukkig, dat het in Kantens, waar die twisten niet kwamen, zoo rustig was. Lindeboom beklagt zich: „De aardigheid van het dorpsleven is er af“⁵⁾. Dat is dus bij alle verschil tusschen Kantens anno 1834 en Kantens anno 1950 een duidelijke overeenkomst tusschen de Kantster pastores, die bovendien, om het maar eens Kantiaans te zeggen, beiden in hun geschriften het gebruik van de theoretische en van de practische rede achterwege hebben gelaten.

Doch er is meer! Van der Linden toont op De Cock, waar deze zich beriep op de Schrift: „tegen den man, die waant hooger en onfeilbaar licht van boven te hebben..... tegen dien man is niet te praten“⁶⁾. Lindeboom hóónt: „Is dat zomaar hetzelfde wat Holwerda zegt en wat God zegt?“⁷⁾.

De Kantster grijsaard wanhoopt er aan De Cock nog tot beter inzicht te brengen: „Indien er in de ziekenapotheek nog een middel mocht voorhanden zijn om zulke waanzinnige menschen, die meer dan op de grens van het Fanatisme staan, te genezen, dan verzoek ik iedereen, die den Heer De Cock aan te bieden en hartelijk wensch ik, dat het Z.E. tot genezing strekke“⁸⁾. De dominee, die thans in Kantens schrijft, lijdt aan dezelfde wanhoop t.a.v. Holwerda: „En voorzover ik Uw persoon ken, meen ik U niet al te zeer te belasteren, wanneer ik de opmerking aandurf, dat U niet behoort tot degenen, die in hun leven steeds gul en graag hun ongelijk hebben bekend. Neen, de reden waarom ik U, niettegenstaande een zekere professorale gewichtigheid U tegenover mij. Uw vroegeren studiegenoot, gekenmerkt heeft, toch schrijf, ligt voornamelijk in het besef van roeping en plicht, ook daar, waar men in getuigen schier geen heil meer ziet“⁹⁾.

Zoo zouden we nog een poosje kunnen doorgaan. We zouden kunnen wijzen op de dierbare manier, waarop en Van der Linden en Lindeboom, bij zoo scherpe en vinnige persoonlijke aanvallen spreken over „de leer van Jezus“. Zoo de laatste: „Professor, is dit leiden in het spoor van Jezus?“¹⁰⁾. Als ik goed heb geteld, komt in den „Open brief“ in Lindeboom's copie slechts éénmaal voor dat van den Heere Jezus gesproken wordt. In dat opzicht heeft Greijdanus aan Holwerda's studiegenoot wel tevergeefs gearbeid.

Maar genoeg. Een psychologische verklaring van de geboorte van dit papieren kind zullen we niet zoeken. Stof was er wel voor. De schrijver is wel wat erg druk over „de geleerdheid“, „de grootsche gaven“, „de boeiende voordracht“ van Professor Holwerda. En hij geeft ons als het ware zelf een sleutel in handen, wanneer hij op de keerzijde van de titelpagina laat drukken: „Ter verduidelijking wordt aan de lezers medegedeeld, dat professor B. Holwerda de gemeente in Kantens heeft gediend van de jaren 1934—1938 en dat Ds A. M. Lindeboom dezen brief schreef in de voormalige woning van professor Holwerda.“

Ik vind dat, al behoor ik maar tot „het eenvoudige volk“, wel verduidelijkend. Waart in die pastorie nog steeds de geest van dominee Holwerda rond? Loopt in dat dorp de voorganger van Ds Lindeboom hem nog steeds voor de voeten, zoodat „de aardigheid van het dorpsleven er af is“? Hij schame zich niet: hij is de eenige niet, die nog wel eens last van een onschuldigen voorganger heeft.

Maar liever dan aan psychologische slotjes te morelen, vellen we over dit wanproduct van Ds Lindeboom, van wien we vroeger eens een kostelijk geschrift lazen, een oordeel der liefde. Hij schrijft, dat hij eens, met griep in bed liggende, van zijn bed een schrijfbureau heeft gemaakt. We gelooven, dat hij ditmaal van zijn studeerkamer een slaapvertrek maakte. Over griepuze aandoeningen niet gesproken! D. E. C.

¹⁾ A.w. bl. 16, sub 31.

²⁾ Bij Keizer, a.w. bl. 104, al. 1.

³⁾ A.w. bl. 12, sub 23.

⁴⁾ Bij Keizer, a.w. bl. 104, al. 2.

⁵⁾ A.w. bl. 4, sub 4.

⁶⁾ A.w. bl. 19, sub 39.

Wanneer de schoenen aangetrokken?

In ons nr 29, bl. 240, citeerden we een authentieke uittaling van ds Toornvliet. En verklaarden, dat we daarin bevestigd vonden wat wij allang beweerden.

Nu komt een lezer ons een ander citaat van ds Toorn-

vliet voorleggen. Hij meent, dat daaruit zou blijken, dat mijn bewering, dat ds T. bevestiging gaf van wat ik steeds beweerd had, niet houdbaar is.

Onze lezer verwijst dan naar een uittaling van ds T. uit Nov. 1948. Op zijn gezag neem ik die letterlijk uit zijn brief over. Ds T. heeft dan volgens correspondent toen zoo geschreven:

DE CONFERENTIE TE OOSTERBEEK.

„De bijdschap rondom de brochure van ds Bos bleek ten volle gerechtvaardigd door de Conferentie van Oosterbeek. Ik acht het een groot voorrecht dat ik daar aanwezig mocht zijn. Geen ding geschiedt er „toevallig“, alles staat onder het bevel van God. Om alle legendevorming tegen te gaan, is het goed, dat men weet hoe deze conferentie geboren werd. Geen enkele bewuste, politieke, tactische bedoeling zat er achter. De brochure van ds Bos was uitgekomen en ik preekte die Zondag te Oegstgeest. Na de avonddienst werd ik opgewacht door de bns Bonda en Dr la Fleur, die mij vertelden dat ze die avond voor de tweede maal een onderhoor zouden hebben met ds Bos te Voorburg en zo zelden ze er overheen: „Jij gaat vanavond mee“. Ik pruttelde nogal wat tegen, je bent bij als je een Zondagavond thuis mag zijn en dan: hoe zou ds Bos dit vinden als ik daar onafgesproken en onaangekondigd kwam opdagen? Maar de broeders hielden aan, ik capituleerde en 's avonds kwamen wij bij ds Bos, die mij bijzonder hartelijk ontving en met wie we direct contact hadden in een gesprek over de nood der kerk. Hier was openheid, hier was begrip voor elkaars moeilijkheden; en tijdens dat gesprek werd de gedachte gelanceerd om een conferentie te beleggen. De volgende dag — dag van inhuldiging van onze Koningin — kwamen wij weer samen om de praktische dingen te bespreken, de lijst van genodigden te bepalen, enzovoorts.....“

Volgens het bericht 1948 trok ds T. de stoute schoenen aan na de invitatie van beide genoemde Oegstgeestenaars. En volgens het bericht van 1950 gebeurde het aantrekken van die stoute schoenen „op de conscientiekreet van ds Bos“.

Hoe het zij, beide uittalingen, voorzover verbindbaar, bevestigen wat ik zel. Dacht men heusch, dat er niet meer gebeurd was? Intusschen kennen de lezers ze nu ook beide.

K. S.

Globaal bij de Kerk hooren

In ons vorig nummer gaven we twee driestarron over de nieuwe belijdenis van dr F. L. Bos. Uit de ééne („Kauwgum-belijdenis“) puurden we zijn eigenhandige verklaring, dat ze beteekent volgens interpretatie nummer één: „de kinderen zijn te tellen bij, te rekenen tot, te erkennen als te behooren tot den KRING van hen, in wie de Geest werkt“ zoo en zoo. Die kring was de kerk. Ergo, de ééne conclusie van dr F. L. Bos is:

„de kinderen zijn te tellen bij, te rekenen tot, te erkennen als te behooren tot de kerk“.

Maar uit de andere driestar („Hoe telt men in Vlaardingen?“) bleek ons, dat dezelfde dr F. L. Bos bijtens interpretatie nummer twee zegt: ge moet de kinderen zonder onderscheiding tellen, rekenen, erkennen als zoo en zoo. „Zonder onderscheiding“ beteekende volgens dr F. L. Bos: globaal genomen. Hij zei het zelf. Ergo, de tweede conclusie van dr F. L. Bos luidt:

„de kinderen zijn globaal genomen te tellen, rekenen, erkennen“.

Combineer nu beide conclusies en ge krijgt: „de kinderen zijn globaal genomen te tellen bij de kerk, globaal genomen te rekenen tot de kerk, globaal genomen te erkennen als te behooren tot de kerk“.

Ik weet niet, hoe het den lezer gaat. Alleen weet ik, hoe het mij zelf gaat. Ik vind dit in strijd met den catechismus. Zal men ook de jonge kinderen doopen? Antwoord: ja.

Doopen kan men nooit globaal, dacht ik. Ergo: zal men ook de kinderen doopen één voor één, zonder onderscheiding? Antwoord: ja. Motief: want „zij zijn in de gemeente Gods begrepen, en hun komt de belofte toe“. Dat woordje „zij“ móet slaan op de in de vraag genoemden. Dus op de kinderen zonder onderscheiding. Ergo, de Catechismus zegt:

„de kinderen zijn stuk voor stuk, zonder onderscheiding en zonder onderscheiding, en heelemaal niet globaal genomen, doch „allen EN een legelijk“ te erkennen als (enz.) te behooren tot de kerk“.

Zoodat dr F. L. Bos' interpretaties hem in strijd brengen met den Catechismus. Ik zou zoo zeggen: niet op mijn standpunt (want, anders dan ds Veldkamp, vind ik schorsen een zeer ernstig ding), doch op dat van de synodocratie: men moet dr F. L. Bos daar nu maar niet een weer schorsen. In zijn formule is hij het volkomen eens met de synodocratie; maar in zijn toelichting erop is hij in strijd met de belijdenis. (Ook in zijn formule zelf, op mijn standpunt, maar dat geloof ik natuurlijk de synodocratische kerk van Vlaardingen niet; dat laten we dus loopen).

Let eens op, of men de F. L. Bos nu gaat schorsen wegens afwijking van de belijdenis, nog wel dadelijk na zijn terugkeer, pardon, overgang.

Want zelfs, ik zeg: zelfs indien men hem zou willen sauveeren met het zeggen: meneer, er is een inwendige en een uitwendige zijde van het verband, en er is een volle en een niet-volle doop, en zoo is er ook een uitwendige en een inwendige kerk, een volle en een niet-volle kerk, een onzichtbare en een zichtbare kerk, en wat dies meer zij, zelfs dan zeg ik: het strijdt nog met de belijdenis. En dat weet dr E. D. Kraan, ondertekenaar van de schorsingsbullen van 1944, bijzonder goed. En dr Berkouwer. En ds Dursema. En dr J. Hoek. En dr Ridderbos. En nu houd ik maar op.

Let op: ze zullen dr F. L. Bos niet schorsen. En ds B. A. Bos vertelt, dat de vervangingsformule er straks ook aan gaat. Ik zou zeggen: als dat ding verdwijnt, omdat men het verkeerd vindt, best. Maar als het verdwijnt, om iedereen maar te laten vrijbuiteren, en zich nergens meer iets van aan te trekken, dan is het maar goed, dat ds B. A. Bos ons op tijd gewaarschuwd heeft.

Globaal genomen..... doopen. Waar de scholastieke

¹⁾ Dr G. Keizer: De Afscheiding, bl. 75, al. 1.

²⁾ Aldus Dr Keizer a.w.

³⁾ Van Sanherib enz., bl. 10, sub 17.

⁴⁾ Aldus Dr Keizer, a.w. bl. 102, laatste regel.

blijken, dat
wat ik steeds
g van de T.
letterlijk uit
orrespondent

EEK.

ds Bos bleek
die van Oos-
dat ik daar
r „toevallig“.
alle legende-
nen weet hoe
zele bewuste.

De brochure
die Zondag
k opgewacht
nij vertelden
n onderhou-
en zo zeiden

Ik pruttelde
Zondagavond
ik vinden als
im opdagen?
stuleerde en
ijzonder har-
ct hadden in
was openheit,
n; en tijden
om een con-
— dag van
en wij weer
aken, de lijst

ute schoenen
egstgeestena-
rde het aan-
iscientiekreet

verbindbaar,
dat er niet
lezers ze nu
K. S.

en

estarron over
éne („Kauw-
idige verkle-
nummer één:
tot, te erken-
en, in wie de
kerk. Ergo,

t, te erkennen

en in Vlaar-
Bos blijken
de kinderen
nnen als zoo
e volgens dr
alf. Ergo, de

len, rekenen,

gt:
n bij de kerk,
baal genomen

leen weet ik,
net den cate-
loopen? Ant-

ergo: zal men
zonder on-
zijn in de ge-
ste toe“. Dat
noemden. Dus
Catechismus

e onderscheid
t globaal ge-
nen als (enz.)

n strijd bren-
gen: niet op
tamp, vind ik
it van de sy-
u maar met-
bet volkomen
allichting erop
zijn formule
natuurlijk de
dat laten we

raat schorsen
i dadelijk na

m zou willen
en inwendige
er is een volle
n uitwendige
et volle kerk,
vat dies meer
belijdenis.

maar van de
in dr Berkou-
dr Ridderbos.

sen. En ds B
er straks ook
dwijnt, omdat
verdwijnt, om
nergens meer
goed, dat ds
a scholastieke

formuleerderij iemand, die toch ook eens goed geschreven heeft, al kan doen uitkomen.

Met de formule de synode bekoren. Met de toelichting tule vrijgemaakten..... „Wie heeft u betooverd?“ K. S.

* Rost van Tonningen en de synodocratische pers

Eerst heeft de Vellenga, en daarna heeft dr v. d. Zanden het de moeite waard gevonden, met veel reserves de één, en met wat minder reserves de ander, ietwat nonsens over te nemen uit een correspondentie tussen wijlen Rost van Tonningen en wijlen Seyss Inquart, waarin — door eerstgenoemde — de naam van ondergeteekende genoemd werd. De heer Rost van Tonningen vond het op zekeren datum noodig aan Seyss Inquart te vertellen, dat ondergeteekende zich hield aan het schrijverbod, dat van de Duitsers was uitgegaan toen ze ondergeteekende loslieten, voorloopig. En nu gaat, hoewel R. v. T. van de toenmalige uitwerpsynode heel pijnlijke (ik zeg er meteen bij: heel onware) dingen zegt, eerst de V. d. Z. dat zeven, en daarna gaat dr v. d. Z. weer de Vellenga zeven, en zoo komt langzamerhand de gemeente (alsof ze het nog niet wist) te weten, dat het met ondergeteekende niet veel zaaks is. Alsof daarmee beslist was, dat de vijf eischen, die men van synodewege mij openlijk stelde, metterdaad de kracht van een goddelijk gebod hadden, en dat dáaraan te voldoen roeping was.

Het blijkt den heeren ontgaan te zijn, hoewel ze het konden lezen, reeds enkele jaren lang, dat ondergeteekende zich hield aan een wensch van curatoren.

Eveneens, dat hij, toen het noodig werd, wel degelijk publicaties deed, al stond zijn naam er niet op. Dr v. d. Z. kan den tekst ervan voor overname krijgen.

Maar wat doet dat ter zake? Als de heeren meenen, dat R. v. T. een getuige is, van wien het de moeite waard is, een situatietekening (ja, ja, dat zegt dr v. d. Z.) te ontleenen, goed. Ik vind hem geen betrouwbaar getuige, en ik zeg hardop, dat wat hij van de uitwerpsynode aan kwaads zegt, niet waar is.

Maar ook ik heb een en ander vernomen, onder getuigen, en schriftelijk, wat via R. v. T. over bepaalde personen, kerkelijk vooraanstaand, in betrekking tot deze zelfde aangelegenheid is beweerd. Nooit heb ik het gepubliceerd; al konden de heeren weten, dat er zoo iets was. Niet de minste behoefte heb ik er aan, met zulk materiaal te werken. Noch in de krant, noch ondergronds. Maar als de heeren het met mij eens zijn, dat men beter zulke dingen buiten beschouwing laat, wel, laat ze dat dan consequent zoo vinden. En niet van „situatietekening“ spreken, waar ze den tijd beter konden gebruiken door te spreken over de zestien punten en de kerkrechtelijke rapporten van 1944. K. S.

* Pro en contra „natuurlijke theologie“

Uit hetzelfde nummer van „In de Waagschaal“ knippen we van drie auteurs een uittaling.

De eerste is A. W. K. Er boven staat: „Het gecoupeerde slot van „The third man“. Dat moet de titel van een film zijn, waarover ik iets las in een blad, ik weet niet meer welk. Het blad beweerde, dat de film de menschen onder den indruk kon brengen van God en evangelie. Zonder dat ik iets meer ervan weet, vermoed ik, dat het hier volgende vers terugziet op de personen, die in de film spelen:

Laat haar niet te lang alleen:
de laan is eenzaam en verlaten.
De blaren vallen om haar heen,
de wind is onheil aan het praten.

Al staan er duizend mensen op
en roepen blozend: „t is weer lente!“
dan nog ruikt Anna Schmidt riolensop
en bladert in haar dode prenten.

Maar: er stáán geen duizend mensen op.
Geen tien — geen vijf — niet één!
De dood werkt met een diepe schop
en stopt zelfs Harry onder steen.

Wie zegt het nu aan Anna Schmidt,
dat U haar om de hoek staat op te wachten?
Want U bent Holly Martins niet,
maar God, die ze naast Lime ten grave brachten.

Het beste is, dat U het zegt —
of beter: U zelf aan haar laat zien
en zij de Weg voor Lime ziet uitgelegd.
Rabboeni!“ roept heel Wenen dan misschien.

Heel Wenen zou dus roepen: „Rabboeni“. Na de film, en het daarop volgende „zeggen“, dat bestaat in het: zichzelf laten zien. Dan roept misschien heel Wenen.

De tweede auteur is prof. C. W. Mönnich, geciteerd door „In de Waagschaal“ uit „Ev. Luth. Weekbl.“. Deze schrijft, in het begin van zijn artikel:

„God versta ik het beste als Hij Amsterdams spreekt. Vele zijn de talen waarvan Hij zich bedient — de provinciale taal van de profeten, die daarin toch Gods ontzaglijke heerschappij vertolken, en die in hun provincialisme een wereldtaal spraken, omdat de God van hemel en aarde er in sprak — de taal van de grote kerkvorsten, van de bisschoppen van Antiochië, Alexandrië, Rome, de taal van onze oude beschaving, die daarom belangrijk werd en begrijpelijk, omdat God er in wilde spreken — en de taal waarin de heiligen soms God hoorden spreken, de taal van de schepping, van de heuvels, de zang van de sterren, de flulatering van de bomen. Ik hoor die stemmen, maar hun niet-menselijkheid blijft als voertuig voor Gods boodschap mij vreemd, hun gemeenschappelijke geslotenheid houdt mij

niet buiten de dierlijkheid, maar buiten de God die men is geworden.“

En aan het slot betuigt prof. Mönnich:

„Tot mij spreekt God Amsterdams, en pas dan versta ik Zijn verkondiging. God zegt vreemde dingen in een stad, vreemde en trotse dingen, en er wordt op trotse en vreemde wijze tegen Hem gelasterd en naar Hem geluisterd. Gods keizerlijke trots staat tegenover de keizerlijke trots van de Westertoren, en is hoger, de mens heeft God vervloekt in de Pijp en op de Eilanden, ook op de Zandhoek, ondanks de propaganda voor Oud-Hollands, daar bedreven en God heeft de Pijp en de Koningslaan, zelfs de Koningslaan vergeven. En op een zomerdag in de Govert Flinckstraat strijdt God met de mannen op straat en de vrouwen aan de voordeur; zij zijn de eigenlijke dragers van Amsterdam, de schildhouders van het keizerlijk wapen.“

En nu volgt de auteur van „Terzijde“ in dit blad:

„Het gebeurde vijf en twintig jaar geleden.

De man was zeventig en had heel zijn leven op zee gezwoven en men had mij verteld, dat hij niet in God geloofde.

Ik wilde er niet aan en was vast overtuigd, dat een man, die zijn leven lang op „de grote wateren“ gevaren had, geen atheïst kon zijn.

Ik zocht hem op en nadat wij geruime tijd om de zaak hadden heen gedraaid, zette ik door: „Ze hebben mij verteld, dat U niet in God gelooft, maar dat is onmogelijk; U hebt heel uw leven op zee gezeten en in de bijbel staat, dat Gods stem op de grote wateren is.“

Dat zei ik tot een oude visser, die de zee kende en liefhad als geen, terwijl ik zelf van de zee niet meer gezien had dan wat er tussen Den Helder en Oude Schild van te zien was.

De man keek mij vriendelijk maar verwonderd aan en zei volkomen oprecht: „Meer dan vijftig jaar op zee gevaren, maar nooit iets gehoord“.

Voor goed was ik genezen van de natuurlijke theo-

De technische vooruitgang en de vrijheid in den arbeid (II slot)

2. DE ARBEIDER ALS BEDIENAAR EN NIET ALS SLAAAF DER MACHINE.

Van meer dan één zijde, zowel van de zijde van christelijke als van socialistische woordvoerders, heeft men getracht de beschouwing ingang te doen vinden, dat de technische vorderingen, die de vorige eeuw en de onze te zien geven, een gevaarlijke aantasting van de vrije positie van den arbeider beteekenden. Een vorig maal citeerden wij den heer Fuykschot, die beweerde, dat de arbeider tot een verlengstuk van de machine was gemaakt. In het Communistische Manifest van 1847 treft men ongeveer dezelfde gedachte aan: „De arbeid der proletariërs heeft door de uitbreiding van de machinerie en de verdeling van den arbeid alle zelfstandig karakter en daarmee alle bekoring voor den arbeider verloren“.

Het komt ons voor, dat het na de schets, een vorig maal gegeven van de enorme vorderingen die gemaakt zijn bij de technische mechanisatie, nuttig kan zijn ons eens nuchter te bezinnen op de vraag: beteekent de technische vooruitgang inderdaad een aantasting van de vrijheid van den arbeider?

Wanneer men een vergelijking maakt tusschen den modernen machinalen arbeid en het werk van den ambachtsman uit het verleden, dan wordt de moderne arbeid veelal als eentonig afgeschilderd, als geestdoozend, tegenover den inhoudsvollen arbeid b.v. van den gildenambachtsman uit de Middeleeuwen. In het tweede deel van hun driecleef werk „Mensch en Samenleving“ (Uitgeverij W. de Haan N.V., Utrecht, 1947) vestigen evenwel de schrijvers Ir Ernst Hymans en Dr Abram Mey en o.i. terecht de aandacht op, dat op deze wijze het verleden wel wat erg in de hoogte wordt gestoken ten koste van het heden. Zij merken o.a. op: „En dan denke men aan de Middeleeuwse lakenindustrie, waar tal van eentonige werkzaamheden, zware inspanning vereischende aan een deelbewerking, een afzonderlijk ambacht waren. De gemiddelde eentonigheid van den arbeid in onze industrie is belangrijk minder dan in de Middeleeuwen. Wie in de gelegenheid geweest is, eens rond te wandelen, b.v. in de Marokkaansche stad Fex, die in 1923 nog geheel op ambachtsbasis leefde, moet deze veronderstelling uit eigen aanschouwing aanvaarden. De goedgemeende, maar ondeskundige kritiek van velen, die van den arbeid en de arbeidsgeschiedenis niet op de hoogte waren, heeft veel kwaad gesticht en volkomen verkeerde opvattingen tot gemeengoed gemaakt“ (blz. 174). De klachten over „monotonie“ van den arbeid, waardoor de arbeider in zulk een zielige positie zou zijn geraakt, zijn voornamelijk afkomstig van technische leeken, die den fabrieksarbeid niet anders kennen dan uit de boeken. Op de z.g. „robot-theorie“ valt dan ook wel heel wat af te dingen.

Een tweede onjuiste gedachte, die teruggedrongen moet worden is deze, dat de machine den vakman overbodig maakt, daar de machine het werk van den vakman zou overnemen en het machinewerk door ongeschoolden zou kunnen worden gedaan. Juist in dezen tijd van snel voortgaande industrialisatie is er een groote vraag naar goede vaklieden. In zijn boek „De

logie. Gods stem op de grote wateren horen wij alleen, wanneer wij haar eerst in de bijbel gehoord hebben“.

Dat laatste zinnetje lijkt me nog het beste. Als we dan niet langer spreken van Gods stem „hooren“ „in“ den bijbel, doch van „den bijbel gelooft“, dan zal het pro- of-contra natuurlijke theologie ophouden een dilemma te worden, en God gekend zijn uit zijn Woord en daarna ook in zijn werken. K. S.

* Evangelisatie, Barthianen, Gereformeerden

Blijkens Zeister Post en Zeister nieuwsblad sprak de barthiaansche hoogleeraar te Zeist over het existentialisme. Laatstgenoemd blad schrijft:

De voordracht van prof. Van Niftrik werd ingeleid door prof. Diepenhorst. Zij vormt de eerste van een serie lezingen, die wordt gegeven voor buitenkerkelijke intellectuelen en uitgaat van de evangelisatie der Ned. Hervormde en Gereformeerde Kerk.

En eerstgenoemd orgaan deelt mee:

dat God de goddelozen rechtvaardigt, zondaren aanneemt als Zijn kinderen.

En dat uitzicht staat voor spr. vast. Nadat even gepauzeerd was, werden nog enkele vragen beantwoord, waarna prof. Diepenhorst dank bracht voor het aangehoorde betoog, en nog mededeelde, dat op 26 April De Lustigheid uit Zwolle naar Zeist komt om te spreken over: „Wat is de dood?“

We staan dus weer voor de vraag, hoe gereformeerden kunnen evangeliseren met barthianen en tegelijk kunnen meenen, dat niemand mag gaan luisteren naar een preek van iemand, die niet belooft niets te leeren dat niet volkomen in overeenstemming is met de 16 punten van 1942 — 44. Wij kunnen noch het een, noch het ander. K. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN